

Kungaslott och Kungahus

Gitten Skiöld Magnus Bard

Innehåll

SLOTTET TRE KRONOR	4
Tornet på holmen	6
Jarl Birger bestämmer	10
Bröder som bråkar	12
Gustav Eriksson Vasa	18
Erik XIV, Johan III	26
Sigismund, Karl IX,	
Gustav II Adolf	36
Kristina	46
Karl X Gustav, Karl XI	56
Det brinner!	68
Karl XII	74
Ulrika Eleonora d y, Fredrik I	78
Adolf Fredrik	84

KUNGLIGA SLOTTET	88
Gustav III	96
Gustav IV Adolf	110
Karl XIII, Karl XIV Johan,	
Oskar I	120
ROSENDAL	126
Karl XV, Oskar II, Gustaf V,	
Gustaf VI Adolf, Carl XVI Gustaf	130

GRIPSHOLM	146

STRÖMSHOLM	158

ULRIKSDAL	164

DROTTNING- HOLM	170

KINA	182

GUSTAV III:S PAVILJONG, HAGA	188

ROSERSBERG	196

TULLGARN	204

Ordlista	212
Släktträd	216

Välkommen!

Den här boken handlar om våra kungliga slott och om många av de kungliga barn och vuxna som har bott där. Allt vi berättar om har hänt på riktigt.

KUNGASLOTT

Vi har elva kungliga slott. Det är Kungliga slottet i Stockholm, det lilla Rosendal på Djurgården, Gripsholm, Strömsholm, Ulriksdal, Drottningholm, Kina, Gustav III:s paviljong, Haga slott, Rosersberg och Tullgarn.

De kungliga slotten ägs av staten, det vill säga av oss tillsammans. Men Kungen har rätt att använda dem. Det är därför de kallas ”kungliga”.

KUNGAHUS

Kungahus är ungefär samma sak som kunglig familj. Alla kungliga familjer har bott i Stockholm, men alla har inte bott på de andra kungliga slotten. Därför får du först möta kungafamiljerna i kapitlen som handlar om det gamla slottet Tre Kronor och det nya Slottet i Stockholm.

Då känner du prinsessorna, prinsarna, drottningarna och kungarna, när du sedan läser om de andra slotten.

Längst bak i boken hittar du en ordlista. Där kan du också se hur de olika personerna var släkt med varandra och i vilken ordning de regerade. Då är de lättare att hålla reda på.

Kom med in i boken, så reser vi bakåt i tiden!

SLOTTET TRE KRONOR

Kungliga slottet i dag

TÄNK DIG ATT du är i Stockholm. Du står och tittar ut mot Kungliga slottet i Gamla Stan. Det ser ut precis som vanligt. Stort och fyrkantigt. På taket vajar den svenska flaggan.

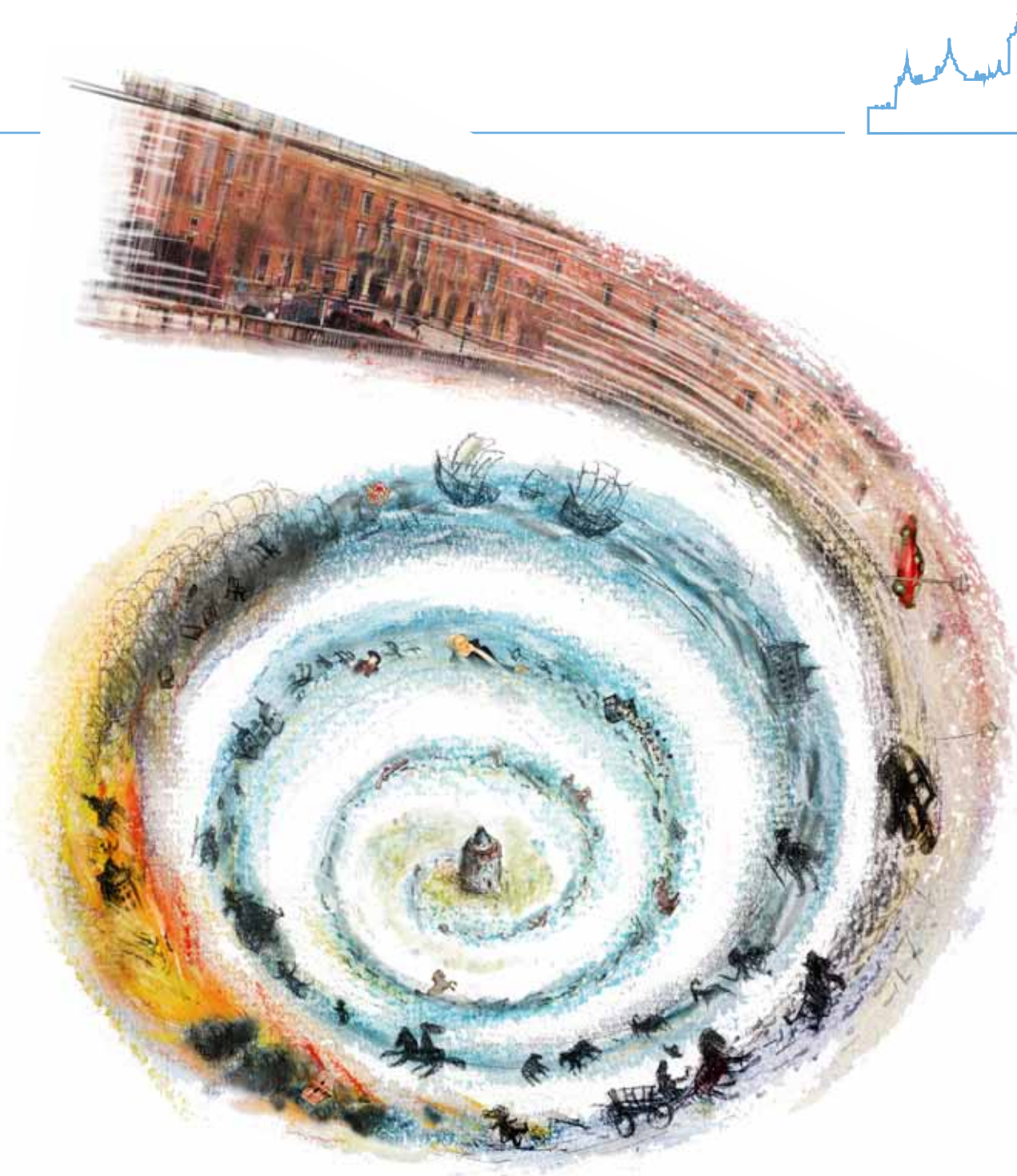
Cyklar och bilar trängs på broarna i närheten. Under dem forsar vattnet fram. – Men så konstigt... Det är som om allting darrar till. Du ser lite suddigt. Och så plötsligt – börjar tiden att rusa bakåt!

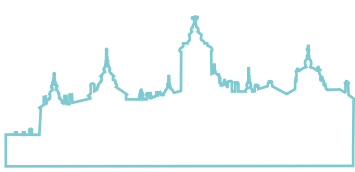
Först försvinner bilarna och asfalten. I stället växer kullerstenar fram på gatorna. Snabbt klappar några hästar förbi, baklänges. Sedan är de också borta. Och nu flyger taket av Slottet! Väggarne far isär så att fönster och tegelstenar yr åt alla håll. En liten stund är allt stilla.

Men så ser du att det brinner. Eldsflammorna slår högt upp mot den ljusa himlen. Bakom dem skymtar du murar, tinnar och torn från ett annat slott. På det största tornet glimmar tre kronor i guld. Så rasar våning efter våning. Ja, hela det gamla slottet krymper ihop.

– Var är broarna och kajerna? De har försvunnit. Fast vattnet är kvar. Det har stigit och skvalpar mot de kala stränderna. På en höjd reser sig ett torn av gråa stenar.

Du har kommit tillbaka till slutet av 1100-talet...

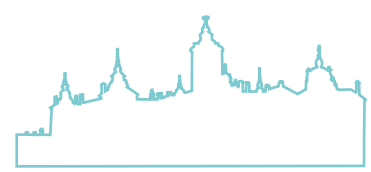

FESTLIGT I STOCKHOLM

Några dagar senare ger sig Erik och hans hov av till Stockholm. Där är alla gator fint sopade och husen prydda av blomstergirlander och flaggor. Hela det stora stentornet Tre Kronor är till och med inlindat i rött tyg. Till varje varv går det åt 47 meter. Uppe i tornet står musiker och blåser i basuner och från alla fartyg skjuts kanonskott.

Och så kommer kung Erik XIV ridande in till slottet på en snövit häst. Han har en ny blå sammetsdräkt, broderad med pärlor och guldtråd. Efter honom rider hans tre bröder. Men de har samma kläder som de hade i Uppsala.

Dag efter dag bjuds de svenska och utländska gästerna på påkostade kalas. En söndagseftermiddag är det särskilt spännande: Någon har spänt en lina från spetsen på Storkyrkans torn ända bort till Eriks nyanlagda trädgård intill slottet. Högt där uppe på linan balanserar en av kungens lakejer, och han gör många olika konster, innan han slutar med att svinga sig på linan från tornet ända ner till marken!

JOHAN LÅNAR UT PENGAR OCH FÅR EN FRU

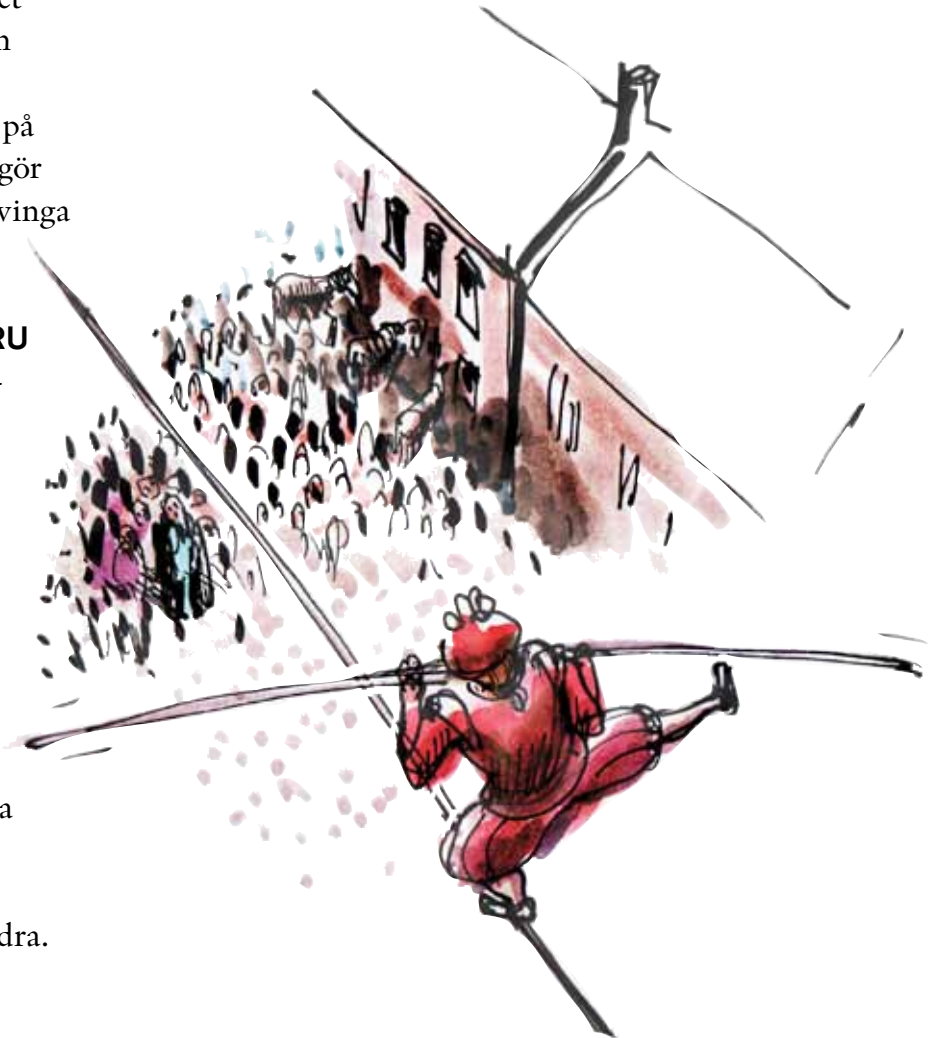
Först i augusti är festerna slut och alla kröningsgästerna reser hem igen.

Väl tillbaka i Finland funderar Johan på att gifta sig. Men inte med sin flickvän, för hon är inte ens adlig.

I Polen finns det däremot en prinsessa som kan passa.

Den polske kungen tycker att det är en utmärkt idé. Särskilt om Johan vill låna ut en stor summa pengar till honom.

Det lovar Johan, och så reser han för att hämta sin brud. Hon heter Katarina Jagellonica och är 11 år äldre än han. De har aldrig träffats tidigare, men de tycker genast mycket om varandra.

Kristinas mamma, Maria Eleonora, vill däremot absolut ha sin flicka inom synhåll inomhus, i kläder som Kristina tycker är trånga och obekväma. Man kan ju inte röra sig ordentligt i långa klänningar och peruk!

Kristina är envis. Hon kommer inte särskilt bra överens med sin mamma, som till råga på allt inte trivs i Sverige, nu när Gustav Adolf är död. Det gör riksråden oroliga. Kristina är ju drottning och *hon* måste tycka om sitt land. Det vore bättre om Kristina slapp vara hos sin mamma, menar de. Och så ber de Kristinas faster att komma till slottet och ta hand om henne i stället. Det får hennes mamma finna sig i.

KUSIN KARL GUSTAV

Kristinas faster flyttar in på Tre Kronor. Där bor också hennes egen son Karl Gustav. Han är några år äldre än Kristina och de leker ofta tillsammans.

Ibland är Karl Gustav bortrest, och då skriver han och Kristina brev med hemlig skrift till varandra. De tänker gifta sig med varandra, när de blir äldre.

Men så blir det inte. När Kristina väl är myndig och regerar på riktigt, har hon ändrat sig. Hon vill inte ha Karl Gustav till man, fastän han frågar henne flera gånger. Nej, hon vill inte gifta sig alls!

Karl Gustav får bli arvprins i stället. Det betyder att det är han som ska arva kronan efter Kristina.

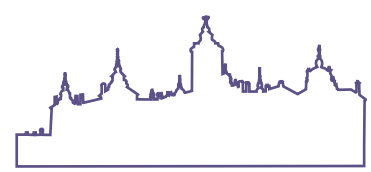
Så hade inte Karl Gustav tänkt det. Han är besviken.

Kristinas kusin Karl Gustav blev en skicklig militär. Han var ganska kort och blev mycket tjock. Två gånger om dagen åt han 24 rätter och dessutom drack han litervis med vin och öl.

Själv tyckte Karl Gustav att det största problemet var att han rökte för mycket.

I Livrustkammaren finns några av hans kläder kvar, och därför vet vi att han mätte cirka 134 cm runt midjan, när han var i 30-årsåldern.

BARNHUSBARN PÅ SLOTTET

Den 24 mars år 1647 får Kristina en stor överraskning. Hon är just på väg ut från ett möte i Rikssalen, men när hon har stigit genom dörren måste hon

stanna. Där, på golvet, har elva fattiga
flickor och sex pojkar fallit på knä.
Vad vill de?

Jo, de har kommit från Barnhuset, för att berätta för drottningen att de inte har fått några pengar för sitt arbete i år. Därför har de inte kunnat betala för sin mat, och nu har de snart inga kläder heller!

Något sådant har aldrig hänt på Tre Kronor förut. Barnen tas till förhör i stadens Råd, och sekreteraren skriver ungefär så här:

Först förhördes vart barn för sig om någon hade övertalat dem, att de skulle gå till Hennes Majestät.

Då svarade de alla: Nej.

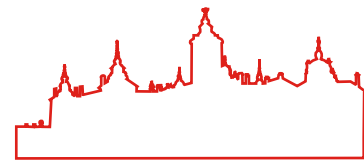
Av folk på Norrmalm har barnen i två månader fått mat utan att betala, och de som har givit dem mat har nu velat ta barnens kläder som betalning.

Därför var de tvungna att söka Hennes Kungliga Majestät för sin svåra situations skull.

KLOCKAN ÄR STRAX före två på eftermiddagen fredagen den 7 maj år 1697. Hedvig Eleonoras hovdamer har just ätit lunch och nu bär betjänarna ut tallrikarna till köket. Där står Mattis Hansson och hänger, som han brukar göra. Han hoppas få smaka lite av maten. Fast egentligen får Mattis inte alls vara där. Han är brandvakt och ska vara uppe på slottsvinden och se till att det inte börjar brinna någonstans.

Då, plötsligt, kommer tjock rök bolmande förbi fönstren! Mattis får fart. Snabbt rusar han iväg från köket och uppför trapporna till vinden ovanför Rikssalen. Det är där han borde ha varit – och det är just där det brinner!

På Rikssalsvinden finns brandsprutor och stora kar med regnvatten. Men det går inte att komma åt dem, eftersom elden redan är så häftig. Inte ens själve brandmästaren kan hämta dem. Han försöker, men han måste också vända om, svettig och alldeles sotig i ansiktet.

Elden sprider sig fort. Snart brinner det över hela slottet. Det är så varmt att koppartaken smälter ner. Prinsessornas rum står i ljusan låga och hela det gamla stentornet Tre Kronor börjar rasa ihop. Den gyllene spiran med de tre kronorna lossnar. Och med ett enormt dån brakar åtta kanoner och en stor kyrkklocka från tornets översta våning rakt ner i källaren, där de landar på Hedvig Eleonoras alla fina vinflaskor.

ALLA KÄMPAR

Några av hovdamerna berättar för Hedvig Eleonora vad som håller på att hända. Hon blir så chockad att fyra lakejer måste hjälpa henne ner för trapporna och genom stallgången över till Helgeandsholmen. Prinsessorna och prins Karl följer med.

I vanliga fall arbetar flera hundra personer på slottet. Det är pigor, drängar, kokerskor, bordsdukare, vedbärare, hantverkare, hovfolk, kuskar, sekreterare, ämbetsmän och en rad andra. En del av dem bor också på slottet med sina familjer. Nu försvinner både deras arbetsplatser och deras hem med rasande fart i lågorna.

Överallt kämpar människor mot elden. De bär ut kläder, möbler, tavlor och andra saker så länge det går. Mängder av viktiga papper och ömtåliga böcker kastas från fönstren ner på den hårda borggården.

Genom slottsporten kommer kärra efter kärra med vatten från andra delar av staden. Men det räcker inte långt. På bara en dryg timme har alla de gamla delarna av slottet brunnit ner. Den nya, norra längan klarar sig lite bättre.

VEMS FEL ÄR DET?

På kvällen rider prins Karl ut till Karlberg för att sova där. Hans systrar och farmor Hedvig Eleonora övernattar i ett av palatsen på Riddarholmen.

Redan klockan åtta nästa morgon kommer regeringen, Rådet och prins Karl dit. Hedvig Eleonora börjar med att hålla ett tal. Hon säger att det är tur att det började brinna på dagen. Om det hade varit på natten, hade ingen människa kunnat undkomma. Men nu har alla med stor möda klarat sig.

Sommaren år 1791 reser Gustav till en tysk stad, som ligger nära gränsen till Frankrike. Han ska försöka hjälpa sina vänner Marie-Antoinette och Ludvig XVI och deras barn att fly. Dessutom vill han leda en armé, som ska slå ner den franska revolutionen. Men planerna misslyckas och efter ett par månader är Gustav hemma i Stockholm igen.

Medan Gustav har varit borta, är det inte hans bror Karl, som har fått leda landet. Nej, Gustav har låtit sin son Gustav Adolf vara ordförande för regeringen. Trots att han bara är 12 år.

SKOTTET PÅ OPERAN

Det är ganska ensamt vid Gustavs middagsbord numera. Hovet består ju av adelsfamiljer och de flesta av dem vill inte vara där Gustav är. Därför bor han ofta med några få vänner i ett litet slott ute på Haga. Där kan han följa hur hans nya eleganta palats växer fram.

Fredagen den 16 mars år 1792 åker Gustav från Haga för att vara med på en maskeradbal på den nya Operan. I ett av de vackra rummen äter han en sen middag tillsammans med sina vänner.

Strax före midnatt kommer en kammartjänare in och lämnar fram ett brev. Gustav läser igenom det två gånger. Både ute i landet och i Stockholm finns det personer som vill kungen illa, står det med stora blyertsbokstäver. Men ingen har skrivit under det.

Gustav viker ihop brevet och stoppar det i sin ficka. Sedan står han en stund i en loge och ser ner över scenen. Så sätter han på sig en trekantig hatt, en vit mask och en svart slängkappa.

Arm i arm med en av sina vänner går han ner till de dansande maskeradgästerna. Vem som helst kan se att det är Gustav III som kommer.

Plötsligt smäller ett skott av!

Gustav rycker till.

– Aj! Jag är skadad, säger han på franska. Runt honom står en tät klunga av män med likadana masker, runda hattar och svarta kappor. Någon föser undan hopen. På golvet ligger två pistoler och en slipad kniv kvar.

Gustav III:s dräkt från maskeradkvällen finns i Livrustkammaren.

Kungaslott och Kungahus

Följ med på en spännande resa genom
Sveriges kungliga historia!

Möt fantastiska sanna berättelser,
fantasifulla teckningar, tavlor och
foton av de verkliga personerna,
föremålen och miljöerna från våra
kungliga slott.

En levande faktabok för barn och vuxna.

jure

JURE FÖRLAG
WWW.JURE.SE

9 789172 233652 >

ISBN: 978-91-7223-365-2